

Sudan Cumhuriyeti'ne Genel Bakış ve İnsan Hakları İhlallerine İlişkin MÜB Derlemesi

Mart 2025

Genel Bakış

Sudan 20. Yüzyıl'ın ilk yarısında Mısır ve Birleşik krallığın ortak himayesi altında var olmuş ve 1956 yılında bağımsızlık kazanmıştır. Postkolonyal dönemde Sudan'ın iç siyaseti, ağırlıklı biçimde etnik ve dini bölünmeler üzerinden şekillenmiştir: Ülkenin kuzeyinde bulunan Arap kökenli görece zengin Müslüman kesim ve ülkenin güneyinde bulunan ve görece daha fakir Hristiyan ve Animist topluluklar arasındaki gerilimler iki ayrı iç savaş biçiminde vücut bulmuş ve ikinci iç savaş, Temmuz 2011'de Güney Sudan'ın bağımsızlık ilanı ile sonlanmıştır. Sudan siyaseti, postkolonyal dönemde yaşananların gerginliklerin yanı sıra 1989'da darbe ile yönetimi ele geçiren Ömer El Beşir'in diktatörlüğü ile de karakterize edilmiştir.¹ Beşir, Sudan Silahlı Kuvvetleri'nde (SAF) muvazzaf iken ülkeyi yönetmiş ve iç savaşlar da dahil olmak üzere çoğu şiddet eylemi, başkanlığı döneminde yaşanmıştır.²

Beşir rejimi, son on yılında demokratikleşme, yeni bir hükümet sisteminin oluşturulması ve temel hizmetlerde iyileştirmelere yönelik halktan gelen baskılar altında kalmış, bu popüler baskı zamanla bir harekete dönüşmüş ve General Abdülfettah el-Burhan liderliğindeki SAF ve Muhammed Hamdan "Hemedti" Dagalo liderliğindeki bir milis gücü olan Hızlı Destek Kuvvetleri (RSF) tarafından ortaklaşa gerçekleştirilen Nisan 2019 darbesiyle sonuçlanmıştır. Beşir'i iktidardan uzaklaştıran 2019 devrimi, özellikle kadınların önderlik ettiği ve orduyu demokratik gruplarla güç paylaşımı düzenlemesini kabul etmeye zorlayan halk protestolarının doğrudan bir sonucudur. Özgürlük ve Değişim Güçleri (FCC), Abdulla Hamdok'un Başbakanlık rolünü üstlendiği ve El-Burhan'ın Başkan olduğu bir geçiş düzenlemesini kabul etmiştir, ancak 2019'da Hamdok ve Burhan'ın görev değiştirme zamanı geldiğinde Burhan bunu reddetmiş ve demokratlar iktidardan uzaklaştırılmıştır.³

Sudan'ın henüz tamamlanmayan demokrasiye geçişi için yapılan müzakereler, 5 Aralık 2022'de imzalanan ve 1 Nisan 2023'e kadar nihai bir anlaşma için bir zaman çizelgesi belirleyen bir Siyasi Çerçeve Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Bu müzakerelerde önemli bir çekişme noktası, RSF'nin ulusal silahlı kuvvetlere entegre edilmesi ve tüm kuvvetlerin tek komuta altına alınması için öngörülen zaman dilimi olmuştur.⁴ Gücü büyük ölçüde RSF üzerindeki kontrolüne bağlı olan Hemedti, entegrasyonu on yıl ertelemek isterken, bağımsız bir RSF'yi kendisinin ve SAF'ın iktidarına bir tehdit olarak gören El-Burhan ise iki yıllık bir zaman

¹ Council on Foreign Relations (CFR), *Sudan'da İç Savaş*, 15 Haziran 2023 (19 Kasım 2023'te güncellendi), [https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20\(RSF\)](https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20(RSF))

² Council on Foreign Relations (CFR), *Sudan'da İç Savaş*, 15 Haziran 2023 (19 Kasım 2023'te güncellendi), [https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20\(RSF\)](https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20(RSF))

³ Council on Foreign Relations (CFR), *Sudan'da İç Savaş*, 15 Haziran 2023 (19 Kasım 2023'te güncellendi), [https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20\(RSF\)](https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20(RSF))

⁴ Council on Foreign Relations (CFR), *Sudan'da İç Savaş*, 15 Haziran 2023 (19 Kasım 2023'te güncellendi), [https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20\(RSF\)](https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20(RSF))

diliminde ısrar etmiştir.⁵ Nihayetinde zamanlama konusunda anlaşamayan ve birbirlerinin niyetlerinden şüphelenen SAF ve RSF güce başvurmuş,⁶ 5 Nisan 2023'te Abdelfattah al-Burhan liderliğindeki SAF ile Muhammed "Hemedti" Hamdan Dagalo liderliğindeki paramiliter bir güç olan RSF, aralarında başkent Hartum'un da bulunduğu birçok kentinde aynı anda patlak veren çatışmalara girmiştir.⁷

Güncel İnsani Durum

Sudan'da devam eden çatışmalar ikinci yılına yaklaşırken oldukça şiddetli bir insani krizi de beraberinde getirerek yaklaşık 30 milyon kişiyi yardıma muhtaç halde bırakmıştır.⁸ Başta Hartum, Omdurman ve El Faşir bölgeleri olmak üzere yaygın saldırılar, aralarında çoğu çocuklardan ve kadınlardan oluşan sivil can kayıplarına yol açmaktadır.⁹ Sudan'daki kriz aynı zamanda dünyadaki en büyük ülke içinde yerinden edilme krizidir;¹⁰ UNHCR'den alınan güncel verilere göre çatışmaların başladığı Nisan 2023'ten bu yana 8 milyondan fazla kişi ülke içinde yerinden edilmiş, 3 milyon kişi ise komşu ülkelere kaçmıştır.¹¹ ¹² Benzer biçimde Sudan genelindeki çatışmalar, ülkeyi dünyadaki en büyük açlık krizinin de öznesi haline getirmiştir: Çatışmalar nedeniyle yaklaşık 25 milyon kişi akut gıda güvensizliği yaşamakta ve 9 milyona yakın kişinin acil ve ölümcül açlık seviyelerinde olduğu bildirilmektedir.¹³ Aralık 2024'te Kıtık İnceleme Komitesi, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin barındığı Zamzam Kampı başta olmak üzere Kuzey Darfur eyaleti, Al Salam kampı, Abu Shouk Kampı ve Nuba Dağları'nın batı bölgelerinde kıtlık varlığını doğrulamıştır.¹⁴

Sudan'da çatışmaların kesintisiz devam ediyor oluşu, bütçe kesintileri, erişim kısıtlamaları ve güvenlik riskleri nedeniyle zayıflayan insani yardım operasyonlarının işleyişini ve etkisini de son derece kısıtlı hale getirmektedir.¹⁵ CARE International tarafından aktarılan bilgilere göre 12 Mart 2025 itibarıyla uluslararası bağışçılar, güncel bütçe ihtiyacının yalnızca %6,2'sini karşılayabilmiş, azalan bütçe nedeniyle yerinden edilmiş çocuklara hizmet sağlayan aşevleri gibi hayat kurtarıcı insani faaliyetler kesintiye uğramış ve halihazırda kırılan aileleri daha derin bir açlığa ve umutsuzluğa itmiştir.¹⁶

⁵ Council on Foreign Relations (CFR), *Sudan'da İç Savaş*, 15 Haziran 2023 (19 Kasım 2023'te güncellendi), [https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20\(RSF\)](https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan#:~:text=The%20conflict%20is%20primarily%20a,Rapid%20Support%20Forces%20(RSF))

⁶ Royal African Society, *Sudan'da Ne Olacak?*, 19 Nisan 2023, <https://royalafriansociety.org/what-will-happen-in-sudan/>

⁷ International Crisis Group, *Sudan'ın Tam Bir İç Savaşa Sürüklenmesini Durdurmak*, 20 Nisan 2023, <https://www.crisisgroup.org/africa/horn-of-africa/sudan/stopping-sudans-descent-full-blown-civil-war>

⁸ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki İnsani Kriz: İnsani Koordinasyon Forumu'nun (HCF) Açıklaması*, 4 Mart 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/humanitarian-crisis-sudan-statement-humanitarian-coordination-forum-hcf>

⁹ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki İnsani Kriz: İnsani Koordinasyon Forumu'nun (HCF) Açıklaması*, 4 Mart 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/humanitarian-crisis-sudan-statement-humanitarian-coordination-forum-hcf>

¹⁰ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki İnsani Kriz: İnsani Koordinasyon Forumu'nun (HCF) Açıklaması*, 4 Mart 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/humanitarian-crisis-sudan-statement-humanitarian-coordination-forum-hcf>

¹¹ UNHCR, *Operasyonel Veri Portalı – Sudan'ın Durumu*, [son güncelleme: 10 Mart 2025; erişim tarihi: 13 Mart 2025], <https://data.unhcr.org/en/situations/sudansituation>

¹² UNHCR'den alınan son veriler ışığında 10 Mart 2025 tarihiyle Çad, 765,420 kişiyle en büyük Sudanlı sığınmacı popülasyonuna ev sahipliği yapmaktadır. Bunu 340,773 kişiyle Güney Sudan ve 240.000 kişiyle Libya takip etmektedir.

¹³ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki İnsani Kriz: İnsani Koordinasyon Forumu'nun (HCF) Açıklaması*, 4 Mart 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/humanitarian-crisis-sudan-statement-humanitarian-coordination-forum-hcf>

¹⁴ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki İnsani Kriz: İnsani Koordinasyon Forumu'nun (HCF) Açıklaması*, 4 Mart 2025, <https://www.unocha.org/publications/report/sudan/humanitarian-crisis-sudan-statement-humanitarian-coordination-forum-hcf>

¹⁵ UNHCR, *Sudan Durumu: UNHCR Dış Güncelleme #101 - 22 Şubat 2025*, 3 Mart 2025, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/114791>

¹⁶ CARE International, *Sudan'daki insani kriz, çatışma ve keskin finansman kesintileri nedeniyle kötüleşiyor*, 12 Mart 2025, <https://www.care.org/media-and-press/sudans-humanitarian-crisis-worsens-amid-conflict-and-sharp-funding-cuts/>

Sudan genelinde sağlık sisteminin ve dolayısıyla sağlığa erişimin neredeyse tamamen çöktüğü bildirilmektedir: Islamic Relief örgütü, çatışmaların devam ediyor oluşunun bütçe kesintileriyle yaptığı “ölümcül bir kombinasyon” nedeniyle ülke genelindeki sağlık sistemini vahim olarak nitelemektedir.¹⁷ Sudan’ın çatışmalardan etkilenen bölgelerinde tüm hastanelerin üçte ikisinin hizmet dışı kaldığı ve zorluklarla hizmet verebilen üçte birlik kısmın ise personel, elektrik, ilaç ve su tedariklerinde kayda değer kıtlık yaşadığı da aktarılan bilgiler arasındadır.¹⁸ Örgüte göre, Sudan’ın doğusunda hizmet veren hastanelerde durum benzer biçimde vahimdir; üç yahut dört hasta aynı yatağı paylaşmak zorunda kalmakta, tedavi için gelen diğer hastalar sıklıkla geri çevrilmekte ya da hastane zemininde yatar haldeyken hayatlarını kaybetmektedir.¹⁹ Kuzey Darfur eyaletinde ve özellikle eyalet başkenti El Faşir civarındaki kamplarda da sağlık hizmetlerine son derece vahim olduğu raporlanmaktadır: El Faşir’de 200’den fazla sağlık kuruluşunun hizmet veremez durumda olduğu, personel ve ilaç tedariklerinde aşırı ölçülerde eksikliklerin olduğu aktarılmaktadır.²⁰

Güncel Güvenlik Durumu ve Siyasi Gelişmeler

Sudan’daki savaş ikinci yılına yaklaşırken çatışmaların başlangıcından bu yana yaklaşık 15,000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.²¹ Şubat 2025’te SAF güçlerinin, Hartum’da yüksek binaların bulunduğu ve RSF keskin nişancılarının konuşlandığı Kafouri mahallesi de dahil olmak üzere Doğu Nil ve Merkez Hartum’da stratejik öneme sahip bölgeleri ele geçirdiği aktarılmıştır.²² Hartum’un merkezini kontrol etme mücadelesi ağırlıklı olarak Sudan’daki siyasi erkin sembolü olan Cumhuriyet Sarayı’na odaklanmıştır.²³ SAF, Hartum’da çok sayıda ilerleme kaydetmiş olsa da RSF ile olan mücadelesi, Omdurman’ın batı ve güney mahallelerinin yanı sıra Doğu Nil ve Hartum merkezi’nde devam etmiştir.²⁴ Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED) tarafından aktarıldığı üzere ülke genelindeki taarruz saldırıları ivme kazanmış ve SAF, müttefikleri ile birlikte en az 100 farklı lokasyonu RSF ve iltisaklı milis kuvvetlerinin elinden geri almıştır.²⁵

¹⁷ Islamic Relief, *Sudan’da sağlık hizmetleri çöküyor, 3 veya 4 hasta aynı hastane yatağını paylaşıyor ve diğerleri geri çevriliyor*, 11 Mart 2025, <https://islamic-relief.org/news/healthcare-collapsing-in-sudan-with-3-or-4-patients-sharing-a-single-hospital-bed-and-others-turned-away/>

¹⁸ Islamic Relief, *Sudan’da sağlık hizmetleri çöküyor, 3 veya 4 hasta aynı hastane yatağını paylaşıyor ve diğerleri geri çevriliyor*, 11 Mart 2025, <https://islamic-relief.org/news/healthcare-collapsing-in-sudan-with-3-or-4-patients-sharing-a-single-hospital-bed-and-others-turned-away/>

¹⁹ Islamic Relief, *Sudan’da sağlık hizmetleri çöküyor, 3 veya 4 hasta aynı hastane yatağını paylaşıyor ve diğerleri geri çevriliyor*, 11 Mart 2025, <https://islamic-relief.org/news/healthcare-collapsing-in-sudan-with-3-or-4-patients-sharing-a-single-hospital-bed-and-others-turned-away/>

²⁰ Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Günün öne çıkan haberleri: İşgal Altındaki Filistin Toprakları, Suriye, Sudan, Mozambik*, 11 Mart 2025, <https://www.unocha.org/news/todays-top-news-occupied-palestinian-territory-syria-sudan-mozambique>

²¹ Global Conflict Tracker, *Sudan’da İç Savaş*, 20 Şubat 2025, <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/power-struggle-sudan>

²² Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Bölgesel Genel Bakış – Afrika, Mart 2025*, 7 Mart 2025, https://acleddata.com/2025/03/07/africa-overview-march-2025/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=africa-overview-march-2025#kevtrends6

²³ Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Bölgesel Genel Bakış – Afrika, Mart 2025*, 7 Mart 2025, https://acleddata.com/2025/03/07/africa-overview-march-2025/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=africa-overview-march-2025#kevtrends6

²⁴ Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Bölgesel Genel Bakış – Afrika, Mart 2025*, 7 Mart 2025, https://acleddata.com/2025/03/07/africa-overview-march-2025/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=africa-overview-march-2025#kevtrends6

²⁵ Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Bölgesel Genel Bakış – Afrika, Mart 2025*, 7 Mart 2025, https://acleddata.com/2025/03/07/africa-overview-march-2025/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=africa-overview-march-2025#kevtrends6

SAF, Hartum dışında başkentin güneyinde, Beyaz ve Mavi Nil nehirleri boyunca El Cezire ve Beyaz Nil eyaletlerinde, ayrıca Kuzey ve Güney Kordofan'da da önemli kazanımlar elde etmiştir.²⁶ 23 Şubat 2025'te SAF tarafından yapılan bir açıklamada Kuzey Kordofan eyaletinin başkenti ve önemli bir ticaret ve ulaşım noktası olan El Ubeyd şehrindeki RSF kuşatmasının kırıldığı açıklanmıştır. El Ubeyd şehrine yönelik kuşatmanın kırılmasının, şehrin aralarında yoğun çatışmaların yaşandığı El Faşir şehrinin de bulunduğu bölgelere ulaşılabilmesi ve bir operasyon merkezi olarak kullanılabilir olmasıyla kayda değer bir başarı olduğu değerlendirilmektedir.²⁷ Benzer biçimde SAF kuvvetlerinin, RSF ikmal hatlarının kesintiye uğratılabilmesi hedefiyle birkaç cephe üzerinden Beyaz Nil'deki Jebel Aulia Baraj Köprüsü'ne ilerlediği belirtilmektedir.²⁸ El Ubeyd'e yönelik saldırıların ise halen devam ettiği nakledilmektedir; RSF kuvvetlerinin şehre yönelik yaptığı topçu atışlarının en az 7 gündür devam ettiği ve 12 Mart 2025 tarihinde gerçekleştirilen atışların kayda değer sivil kayıplarına sebebiyet vermesinin yanı sıra bazı konutları da yıktığı aktarılmaktadır. Sudanlı Doktorlar Ağı tarafından Sudan Tribune üzerinden yayınlanan açıklamada son saldırılarda iki kız çocuğunun öldüğü, diğer sekiz kişinin ise ciddi biçimde yaralandıkları ve yaralanmaları nedeniyle bazı amputasyonların yapıldığı belirtilmiştir.²⁹

Diğer yandan, iki taraf arasındaki çatışmaların ve güncel gelişmelerin Sudan'ı bölünmeye doğru götürdüğüne yönelik ciddi endişeler dillendirilmektedir; RSF, Şubat 2025'te Kenya'nın başkenti Nairobi'de müttefik sekiz diğer oluşumla birlikte bir "barış ve birlik" hükümetinin kurulacağını ilan etmiş ve Mart ayının başlarında aynı gruplarla birlikte bir "geçiş anayasasına" imza atmıştır.³⁰ Metne imza atan tarafların Sudan'ın "seküler, demokratik ve merkezi olmayan" silahlı grupların bulunmasına müsaade eden fakat tek ulusal orduya sahip bir ülke olması hususunda mutabakata vardıkları belirtilmiştir.³¹ Gelişmeler üzerine konuşan Sudan dışişleri bakanı Ali Youssef, "Başka hiçbir ülkenin sözde paralel bir hükümeti tanımamasını kabul etmeyeceğiz" demiştir. Afrika Birliği'nin 11 Mart 2025 tarihli 1264'üncü Barış ve Güvenlik Konseyi birleşiminde, RSF'in siyasi ve sosyal müttefikleriyle birlikte paralel hükümet ilanının, ülkeyi bölme riskinin yüksek olduğu ifade edilmiştir ve imzalanan anayasa kınanmıştır.³²

Güncel Risk Profilleri

Sudan'daki askeri ve siyasi gelişmeler ışığında öne çıkan bazı profillerin yoğun insan hakları ihlali ve zulüm riskli altında oldukları değerlendirilmektedir.

²⁶ Silahlı Çatışma Konumu ve Olay Verileri Projesi (ACLED), *Bölgesel Genel Bakış – Afrika, Mart 2025*, 7 Mart 2025, https://acleddata.com/2025/03/07/africa-overview-march-2025/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=africa-overview-march-2025#keytrends6

²⁷ Security Council Report, *Mart 2025 Aylık Tahminleri*, 1 Mart 2025, <https://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2025-03/sudan-34.php>

²⁸ Asharq Al-Awsat, *Sudan'dan Burhan: RSF Yenilgiye Uğrayana Kadar Müzakerelere Dönüş Yok*, 12 Mart 2025, <https://english.aawsat.com/arab-world/5121051-sudan%E2%80%99s-burhan-no-return-negotiations-until-rsf-defeated>

²⁹ Sudan Tribune, *RSF'nin El Ubeyd'e düzenlediği top atışında iki çocuk öldü, sekiz çocuk yaralandı*, 12 Mart 2025, <https://sudantribune.com/article298494/>

³⁰ Middle East Monitor, *Afrika Birliği, RSF'nin paralel hükümet ilan etmesinin ardından Sudan'ın bölünebileceği konusunda uyardı*, 13 Mart, <https://www.middleeastmonitor.com/20250313-african-union-warns-of-division-of-sudan-after-rsf-declares-parallel-govt/>

³¹ Al Jazeera, *Soykırımın suçlanan Sudan'ın RSF'si rakip hükümet kurmak için tüzüğü imzaladı*, 23 Şubat 2025, <https://www.aljazeera.com/news/2025/2/23/sudans-rsf-allies-sign-charter-for-rival-government-despite-criticisms>

³² Afrika Birliği (AU), *11 Mart 2025'te düzenlenen Barış ve Güvenlik Konseyi'nin 1264. Birleşiminin Sudan'daki Duruma İlişkin Basın Açıklaması*, 12 Mart 2025, <https://www.peaceau.org/en/article/press-statement-of-the-1264th-meeting-of-the-peace-and-security-council-held-on-11-march-2025-on-the-situation-in-sudan>

1. (Atfedilmiş) Siyasi Görüş ve Muhalifler

Kaynaklar hem SAF hem de RSF kuvvetlerinin siyasi muhalifleri ve siyasi muhalif olarak algılanan kişileri hedef almaya devam ettiğini aktarmaktadır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin (OHCHR), yakın tarihli bir raporunda belirtildiği üzere hem SAF hem de RSF, sivilleri keyfi biçimde gözaltına almakta, yasal temsile erişimlerini engellemekte ve mahkeme olmaksızın süresiz biçimde tutmaktadır. Gözaltına alınan kişilerin işkencenin aşırı türlerine maruz bırakıldıkları ve RSF'nin tipik olarak dayak ve elektrik akımı vererek işkence eylemlerini gerçekleştirdiği aktarılmaktadır. Savaşa taraf her iki grubun, tutukladıkları kişileri insanlık dışı şartlarda tuttukları, hapishanelerin genellikle havasız, aşırı kalabalık ve hijyenden yoksun yerler oldukları belirtilmektedir. RSF kontrolündeki hapishanelerdeki yetersiz içme suyu ve gıda normalde önlenebilecek ölümlere neden olurken tıbbi hizmetlere erişimin engellenmesi, tedavi edilmeyen hastalıklar ve yaralanmalar nedeniyle meydana gelen yüksek oranda ölümlere neden olmuştur. Her iki tarafın çocukları da gözaltına aldıkları ve RSF'nin çocukları gardiyan olarak silah altına aldığı da belirtilmektedir. OHCHR'ye göre 39 RSF hapishanesinde tutuklu bulunan kişilerin sayısı 10,000'i aşkındır. Öte yandan SAF, Hartum'da tamamı askeri hapishanelerden oluşan yedi tesisin kontrolüne sahiptir.³³

Avrupa Birliği Sığınma Ajansı'na (EUAA) konuşan bir ülke uzmanının aktardığı üzere RSF'nin kontrolündeki bölgelerde siyasi aktivistler SAF'nin işbirlikçisi olarak kabul edilmekte, benzer biçimde SAF'nin kontrolündeki bölgelerde ise RSF'nin kontrolündeki bölgelerden gelen kişiler tutuklanmaktadır.³⁴ Gözaltına alınan kişilerin avukatlarının ve aile üyelerinin, bu kişilere erişimlerinin olmaması, savaşan taraflarca gözaltına alınanlara karşı belgelenmiş işkence ve diğer kötü muamele biçimlerinin kullanımıyla birleştiğinde, ciddi endişeler yaratmaktadır. Afrika Adalet ve Barış Çalışmaları Merkezi (ACJPS), Mavi Nil ve Güney Darfur eyaletlerinde tutuklanan ve dış dünya ile bağları koparılan üç sivilin güvenliği ve sağlıkları konusunda derin endişelerini dile getirirken, tutuklanan kişilerden birinin nerede tutulduğu bilinmemektedir. Tutuklulardan birin Sudan Silahlı Kuvvetleri'ne (SAF) bağlı bir güvenlik birimi tarafından, diğer ikisinin ise Hızlı Destek Güçleri (RSF) tarafından tutuklandığı bildirilmiştir.³⁵ Sudanlı demokrasi yanlısı avukatlar, Hartum civarında meydana gelen ve "barbarca" olarak nitelendirdikleri yakın tarihli bir saldırıyı SAF güçlerine atfetmiştir. Altı sivilin hayatını kaybettiği saldırıdan sonra konuşan kaynaklar, "öldürmelerin, zorla kaybedilmelerinin ve keyfi tutuklamaların" SAF iltisaklı kişiler tarafından gerçekleştiğini aktarırken RSF işbirlikçisi kişilerin isimlerini içeren bir listenin de çevrimiçi şekilde dolaşımında olduğunu aktarmışlardır.³⁶ Söz konusu liste ile ilgili haber metninde verilen bilgilere göre sağlık çalışanları ile insani yardım çalışanlarından oluşan liste, kişileri "RSF'nin partnerleri" olarak nitelemektedir.³⁷ OHCHR'nin raporuna göre yakın tarihli bir vakada 40 kişiden oluşan bir grup, RSF güçleri tarafından alıkonulmuştur. Aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu aktarılan grup, dizlerinin üstüne çökmüş vaziyette deri

³³ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), 'Onun hakkında soru sormayın': Sudan'daki çatışma bağlamında Hartum Devleti'ndeki gözaltı tesisleri ve uygulamaları, 6 Mart 2025, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/sudan/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf>

³⁴ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), Ülke Odağı – Sudan, Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

³⁵ Afrika Adalet ve Barış Çalışmaları Merkezi (ACJPS), Sudan: Ortak Kuvvetler ve RSF tarafından Mavi Nil ve Güney Darfur'da üç sivil keyfi olarak tutuklandı ve gözaltına alındı, 4 Şubat 2025, <https://www.acjps.org/publications/sudan-three-civilians-arbitrarily-arrested-and-detained-by-the-joint-forces-and-rsf-in-blue-nile-and-south-darfur>

³⁶ The New Arab, Avukatlar, Sudan savaşında Hartum sivilinin her iki tarafça da hedef alındığını söylüyor, 19 Şubat 2025, <https://www.newarab.com/news/khartoum-civilians-targeted-both-sides-sudan-war-lawyers>

³⁷ The New Arab, Avukatlar, Sudan savaşında Hartum sivilinin her iki tarafça da hedef alındığını söylüyor, 19 Şubat 2025, <https://www.newarab.com/news/khartoum-civilians-targeted-both-sides-sudan-war-lawyers>

kırbaçlarla dövülürken kendilerine hakaretler edilmiş ve eşyalarına el konulmuştur. Birkaç saat boyunca devam eden kötü muamele esnasında RSF üyeleri, genelde SAF destekçisi olduklarından şüphelendikleri, ya da SAF polisiyle iltisaklı olduklarını düşündükleri kişilere odaklanmıştır.^{38 39}

2. Askerler, Asker Kaçakları ve Zorla Silah Altına Alınan Kişiler

Sudan'da askerlik hizmeti gönüllü veya zorunludur, 18 ila 33 yaş arasındaki hem erkekler hem de kadınlar askere alınabilir ve askerlik hizmeti 12 ila 24 ay arasında sürer. EUAA raporunda atıf verilen Hollanda menşeli bir raporda belirtildiği üzere 1992 Sudan Ulusal Hizmet Yasası'nın hala geçerlidir, ancak Geçiş Egemenlik Konseyi (TSC) veya SAF tarafından aktif olarak uygulanmamaktadır, çünkü zorla askere alma SAF'ın itibarına daha fazla zarar verecektir.⁴⁰ Aynı kaynağa göre, Cumhurbaşkanı Beşir'in devrilmesinden önce, eli silah tutan erkeklerin, üniversite diplomalarını onaylatmak, kamu veya özel sektörde iş bulmak veya yurtdışına seyahat etmek için zorunlu askerlik hizmetini tamamladıklarını kanıtlayabilmeleri gerektiğini, [ancak] bu koşul, Başbakan Hamdok'un geçiş döneminde sona ermiştir.⁴¹

Ayin Network haber sitesinde aktarıldığı üzere Aralık 2024 itibarıyla savaşın tarafları Darfur bölgesinde yoğun bir silah altına alma kampanyası içerisindedir. Haberde aktarıldığı üzere RSF, askere alınan kişilere aylık 1 milyon Sudan Sterlini maaş vaatmiş, bu da bölgede geçim sıkıntısı çeken birçok erkeği cezbetmiştir.⁴² OHCHR'nin Ekim 2024 tarihli bir açıklamasında belirtildiği üzere RSF kuvvetleri çocukları da silah altına almaktadır. Hartum kırsalındaki, Batı Kordofan'daki ve Darfur'daki refakatsiz çocukların ve fakir ailelerin çocuklarının çatışmalarda rol almak üzere silah altına alındıkları raporlanmıştır.⁴³

RSF'nin silah altına alım uygulamaları için kabile bağlantılarını da kullandığı aktarılmıştır. Geçtiğimiz Kasım ayında Radio Dabanga'da yayınlanan bir habere göre RSF, Hartum, El Faşir ve Kuzey Darfur eyaletlerindeki kabile liderlerine yeni kişileri bulup silah altına almalarını emretmiştir.⁴⁴ Diğer yandan, Sudan Tribune'de görüşlerine yer verilen bir ülke uzmanının aktardığı üzere RSF Janjaweed milisleri, 2025 yılının başlarında Orta Darfur ve El Cezire eyaletlerinde resmi olarak bir sivil otoritenin oluşturulduğunu ilan etmiştir. Aktarıldığı üzere El Cezire'de oluşturulan yeni yapı, valilik statüsüne sahip bir yürütme başkanı ve bir kurucu konseyden oluşmaktadır. Görevlendirilen personel, kamu hizmeti işlevlerinin denetimi ve insani yardım kuruluşlarıyla irtibatın kolaylaştırılmasıyla görevlendirilmiştir. Bu bağlamda milisler, saflarındaki genç sivillerin zorla askere alınmasıyla da görevlidir. Milislerin kontrol ettikleri bölgelerin, yeni alımlar için bir insan havuzu görevi gördüğü aktarılmaktadır.^{45 46} EUAA'da görüşlerine yer verilen bir uzmanın

³⁸ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), 'Onun hakkında soru sormayın': Sudan'daki çatışma bağlamında Hartum Devleti'ndeki gözaltı tesisleri ve uygulamaları, 6 Mart 2025, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/sudan/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf>

³⁹ İnsani yardım ve sağlık çalışanları da benzer biçimde atfedilmiş siyasi görüşleri nedeniyle zulüm altında kalabilmektedir. Detaylı bilgi için bkz: [İnsani Yardım ve Sağlık](#)

⁴⁰ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), Ülke Odağı – Sudan, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁴¹ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), Ülke Odağı – Sudan, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁴² Ayin Network, RSF ve SAF, El Faşir'de çatışmalar yoğunlaşırken Darfur genelinde silah altına alım kampanyaları yürütüyor, 3 Aralık 2024, <https://3ayin.com/en/recruitment/>

⁴³ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), Sudan: BM uzmanı silahlı kuvvetler tarafından çocukların askere alınması konusunda uyarı, 16 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/sudan-un-expert-warns-child-recruitment-armed-forces>

⁴⁴ Radio Dabanga, Sudan'ın RSF'si 'aşiretsel silah altına alımlarla etnik gerginliği körükliyor', 11 Kasım 2024, <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudans-rsf-stoke-ethnic-tensions-with-tribal-recruitment>

⁴⁵ Sudan Tribune, Sudan savaşı ve insanlık trajedisinin ihmali, 5 Ocak 2025, <https://sudantribune.com/article295522/>

⁴⁶ Sudan Tribune, Sudan ordusu, Hartum'da mahsur kalan sivilleri kurtarmak için temkinli ilerlemeler kaydediyor, 8 Ocak 2025, <https://sudantribune.com/article295719/>

anlatımına göre RSF, tehdit, kamusal alanda infazlar ya da gıda ve ilaca erişimi kısıtlamak gibi yöntemlerle kişileri zorla silah altına alınmaya zorlamaktadır. Bir diğer insan hakları analistine göre ise RSF, Sudan'ın orta kesimlerindeki bir köye gidip insanları gıdaya erişimlerini engellemekle tehdit etmek suretiyle kişileri zorla silah altına almıştır.⁴⁷ EUAA tarafından aktarılan Ocak 2024 tarihli bir vakada, RSF, El Cezire'de bir köye saldırmış, erkekleri köy meydanına toplayarak altısını infaz etmiştir. Benzer biçimde Şubat 2024 tarihli bir diğer vakada ise bir köyde 20 kişinin silah altına alınmaya direnmesini takiben RSF kuvvetleri evleri ve dükkanları yağmalamış, 30 aracı ateşe vermiştir.⁴⁸ RSF aynı zamanda ülke genelinde kontrol sahibi olduğu hapishanelerde gardiyan olarak çocukları da görevlendirmektedir.⁴⁹

3. Gazeteciler ve Medya Çalışanları

BM'nin Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misiyonu raporu, ifade ve fikir özgürlüğünün SAF ve RSF tarafından kısıtlanmaya devam ettiğini, gazetecilere yönelik olayların; gözetim, izleme, fiziksel şiddet, tehdit, sindirme, belirli bilgileri yayınlama veya belirli görüşleri ifade etme konusunda uyarılar, medya binalarının silahlı ele geçirilmesi ve tekrarlanan ağ kesintileri ve internetin kapatılması gibi ihlalleri içerdiğini belirtmiştir.⁵⁰ Sudan, hem SAF hem de RSF tarafından 'sistemik sansür' ve bilginin bastırılmasıyla karşı karşıyadır ve Sudanlı gazetecilerin uluslararası medyaya konuşmaları kısıtlanmaktadır.⁵¹ Gazeteciler, özellikle yolsuzluk ve güvenlik teşkilatları hakkında haber yaparken otosansür uygulamakta ve medya şirketlerinin 'sistemik hedef alınması' birçok kuruluşu operasyonlarını durdurmaya iterken gazetecileri ise gelir kaynağı olmadan yaşamak zorunda bırakmaktadır.⁵² Gazetecilerin sindirilmesi çoğunlukla çatışma hakkında haber yapmalarını engellemek veya çatışmanın bir tarafı hakkında daha olumlu bir görüş sunmaları için baskı yapmak amacıyla gerçekleşmektedir. Hedefleme genellikle medya istasyonlarına ve gazetecilerin evlerine baskın düzenlemek, ekipmanlara zarar vermek veya el koymak, gazetecilerin ve istasyon çalışanlarının toplu olarak gözaltına alınması ve kuruluşlara yönelik şiddetli saldırılardan oluşmaktadır.⁵³

Hollanda Dışişleri Bakanlığı, Mayıs 2024'te kadın gazetecilerin toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı özellikle risk altında olduğunu bildirmiş, bu durum Sudan için BM bağımsız bilgi toplama misyonu

⁴⁷ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁴⁸ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁴⁹ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), *'Onun hakkında soru sormayın': Sudan'daki çatışma bağlamında Hartum Devleti'ndeki gözaltı tesisleri ve uygulamaları*, 6 Mart 2025, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/sudan/report-ohchr-sudan-country-office-detention-facilities-khartoum.pdf>

⁵⁰ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misiyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

⁵¹ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misiyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

⁵² BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misiyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

⁵³ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misiyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

tarafından da desteklenmiş, gazeteci kadınların meslekleri nedeniyle, insan hakları ihlallerini haber yaptıkları algılanarak veya düşmanı destekledikleri için cezalandırılmak amacıyla cinsel şiddete maruz bırakıldığını bildirmiştir: Kadın gazeteciler hedef alındığında, failerin mağdurlara faaliyetlerini bildiklerini ve özellikle onları aradıklarını söyledikleri bildirilmiştir.⁵⁴ EUAA raporunda atıf verilen gözlemcilerin aktardığı bilgilere göre 2 Nisan 2023 ile Kasım 2024 arasında iki kadın da dahil olmak üzere 13 gazeteci öldürülmüş; üç kadın da dahil olmak üzere 11 diğer gazeteci fiziksel saldırıya maruz kalmış ve yaralanmış, ayrıca bir cinsel saldırı vakası kaydedilmiştir.⁵⁵ 10'u kadın olmak üzere 30 gazeteci, silahlı saldırı ve topçu atışına maruz kalmış, olayda 15 gazetecinin yakınları da hayatını kaybederken, evleri de ağır hasar görmüştür. Dokuz kadın da dahil olmak üzere 60 gazeteci kaçırılmış veya zorla gözaltına alınmış; 26'sı kadın gazeteciye yönelik olmak üzere 56 tehdit kaydedilmiş ve üçü kadın gazetecilere yönelik olmak üzere 27 fiziksel saldırı ve mal yağması vakası kaydedilmiştir.⁵⁶ Middle East Monitor haber sitesinin güncel tarihli ve Sudanlı Gazeteciler Sendikası'ye atıfları içeren bir haberinde aktarıldığı üzere RSF kuvvetleri, yayınladıkları bir açıklamada gazetecileri ve muhabirleri "paralı asker" olarak tanımlamıştır. Sendikaya göre bu tür söylemler gazetecileri doğrudan hedef göstermekte ve ciddi intikam eylemlerinin de fitilini ateşlemektedir.⁵⁷ Yukarıda açıklanan hususlara örnek teşkil edebilecek ve Committee to Protect Journalists (CPJ) tarafından aktarılan yakın tarihli bir vakada, ünlü Sudanlı gazeteci Yahya Hamad Fadlallah, oğluyla birlikte evinde SAF kuvvetleri tarafından gözaltına alınmasından bir ay sonra hastanede yaşamını yitirmiştir. Fadlallah'ın SAF kuvvetleri tarafından RSF işbirlikçisi olmakla suçlandığı, yoğun işkence gördüğü ve diyabet ilaçlarına erişiminin engellendiği aktarılmaktadır.⁵⁸

4. İnsani Yardım ve Sağlık Çalışanları

54 yardım görevlisinin öldürülmesi, 12 kişinin kaçırılması ve 13 kişinin yaralanmasıyla 2024, Sudan'daki yardım görevlileri için kaydedilen en ölümcül yıl olmuştur.⁵⁹ Diaspora liderliğindeki Shabaka örgütüne göre, Nisan 2023 ile Ağustos 2024 arasında öldürülen, kaçırılan veya yaralanan insani yardım personelinin %98'i Sudanlıdır.⁶⁰ Son zamanlarda, Sınır Tanımayan Doktorlar (MSF), personelini riske atan bölgedeki çatışmaların tırmanması nedeniyle Zamzam kampındaki tüm faaliyetleri askıya aldığını duyururken, Dünya Gıda Programı ise Zamzam kampında hayat kurtarıcı gıda ve beslenme yardımının dağıtımını durdurmuştur.⁶¹

⁵⁴ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

⁵⁵ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁵⁶ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

⁵⁷ Middle East Monitor, *Medya Grubu, RSF, kışkırtma sonrasında gazetecilerin güvenliğinden sorumlu, diyor*, 27 Ocak 2025, <https://www.middleeastmonitor.com/20250127-rsf-responsible-for-journalists-safety-following-incident-media-group-says/>

⁵⁸ Committee to Protect Journalists (CPJ), *Sudanlı gazeteci Yahya Hamad Fadlallah ordu tutuklamasının ardından öldü*, 22 Ocak 2024, <https://cpj.org/2025/01/sudanese-journalist-yahya-hamad-fadlallah-dies-after-army-arrest/>

⁵⁹ Aid Worker Security Database (AWSDB), [Erişim tarihi: 14 Mart 2025], <https://www.aidworkersecurity.org/>

⁶⁰ Sudan INGO Forum, *Sudan Krizinin Öncelikleri - 2025*, Şubat 2025, <https://reliefweb.int/report/sudan/sudan-ingo-forum-priorities-sudan-crisis-2025>

⁶¹ BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA), *Sudan'daki sivilileri koruyun, yaklaşık iki yıllık çatışmada yeterince acı çektiler - Birleşmiş Milletler Sudan Mukim ve İnsani Yardım Koordinatörü Clementine Nkweta-Salami'nin 27 Şubat 2025 tarihli açıklaması*, 27 Şubat 2025, <https://reliefweb.int/report/sudan/protect-civilians-sudan-they-have-suffered-enough-nearly-two-years-conflict-statement-united-nations-resident-and-humanitarian-coordinator-sudan-clementine-nkweta-salami>

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Insecurity Insight tarafından Nisan 2023 ve Aralık 2024 arasında Sudan'ın sağlık sistemine yönelik 542 saldırı kaydedildiğini ve yine aynı dönemde en az 122 sağlık çalışanının öldürüldüğünü ve en az 90 sağlık çalışanının tutuklandığını bildirmiştir.⁶² Insecurity Insight'a göre, Ekim ve Kasım 2024'te, El Cezire eyaletinde sağlık çalışanlarının hedef alındığı olaylar artış göstermiş, eyalette yaşanan 22 olayın tamamı, RSF ya da müttefiki milislere atfedilmiştir. Eczaneler ve sağlık tesisleri yağmalanmış, üç kadın sağlık çalışanı tecavüze uğramış, bir doktor ve bir diyaliz makinesi teknisyeni öldürülmüş, bir hemşire ve bir laborant kaçırılmıştır.⁶³ WHO, Sağlık Hizmetlerine Yönelik Saldırıları Gözetim Sistemi (SSA) aracılığıyla ise 15 Nisan 2023 ve 19 Şubat 2025 arasında 317 ölüm ve 273 yaralanmaya neden olan 149 saldırıyı resmen kaydetmiştir.⁶⁴

Sudan Tribune, aktardığı bir haberde Hartum'un güneyindeki Bashair Hastanesi'nde Güney Kuşağı Acil Müdahale Odası⁶⁵ gönüllüsü iki kişiyi gözaltına almıştır ve bahse konu gözaltıların olaydan birkaç gün önce yaşanan benzer bir vakayı takip ettiği aktarılmıştır. Acil Müdahale Odaları, yayınladıkları bir açıklamada RSF'nin Oda gönüllülerini arayışlarını sürdürdüğü belirterek, üyelerin dikkatli olması çağrısında bulunmuştur.⁶⁶ Al Jazeera'da yayınlanan bir haber metninde demeçlerine verilen ve Hartum'un Sharq al-Nile bölgesinde çalışan Ahmed isimli bir gönüllü, SAF güçlerinin girdikleri tüm yerlerde sivilleri ve gönüllüleri hedef aldığını, bu nedenle gönüllülerin ve insanı çalışanların son derece tedirgin olduklarını aktarmışlardır.⁶⁷

Benzer doğrultuda doktorlar da RSF ve SAF güçleri tarafından tutuklanma ve zulüm riski altındadır. Committee for Justice (CFJ) sivil toplum örgütü, Sudanlı doktorlara yönelik hak ihlallerini sıklıkla raporlamaktadır. CFJ'nin kendi internet sitesinde 13 Mart 2025 tarihinde yayınladığı bir habere göre RSF güçleri, Hartum'un güneyindeki Al-Qutaynah yerleşkesinin muvazzaf tek doktoru olan Musa Shal'ai'nin evine saldırı düzenlemiş ve Shal'ai'yi göz altına almıştır. CFJ'ye göre düzenlenen saldırı RSF'nin Al-Sufi Hastanesi'ni kapatmasının ardından faaliyetlerine son vermek zorunda kalan Al-Qutaynah İhtisas Hastanesi'nin kapanışının ardından yaşanmıştır.⁶⁸ Raporlanan diğer bir vakada ise Hartum İhtisas Hastanesi radyoloji departmanı üyesi ve sağlık hakları aktivisti Dr. Muawiya Mohamed Ahmed Daqash,

⁶² Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Kamu Sağlığı Durumu Analizi (*Public Health Situation Analysis (PHSA)*), 10 Mart 2025, https://cdn.who.int/media/docs/default-source/2021-dha-docs/20250310_phsa_sudan-conflict.pdf?sfvrsn=d1b69fc1_3&download=true

⁶³ Insecurity Insight, *Sudan'da Sağlık Hizmetlerine Yönelik Saldırıları: 11-24 Aralık 2024*, 30 Aralık 2024, <https://reliefweb.int/attachments/106bff86-2d22-463f-8485-46fa3d356d4a/44.-11-24-December-2024-Attacks-on-Health-Care-in-Sudan.pdf>

⁶⁴ Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Kamu Sağlığı Durumu Analizi (*Public Health Situation Analysis (PHSA)*), 10 Mart 2025, https://cdn.who.int/media/docs/default-source/2021-dha-docs/20250310_phsa_sudan-conflict.pdf?sfvrsn=d1b69fc1_3&download=true

⁶⁵ Acil Müdahale Odaları, Sudanlı gönüllülerin inisiyatifleriyle kurulmuş bir toplumsal yardım ağıdır. Gönüllülük esasıyla çalışan, bağışlarla finansman sağlanan ve resmi olarak kayıtlı olmayan bahse konu odaları, Sudan eyaletlerinde ayrı ayrı faaliyetler yürüten şubelerden oluşmakta ve savaşta etkilenen topluluklara yönelik yardım faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetler arasında alt yapı onarımları, elektrik, su ve gıda tedariki, sağlık destek hizmetleri ve kurtarma faaliyetleri bulunmaktadır. Oda üyeleri, gerçekleştirdikleri faaliyetler nedeniyle SAF ve RSF tarafından zulüm görme riski altındadır.

⁶⁶ Sudan Tribune, *RSF, Hartum Hastanesi'nde iki gönüllüyü tutukladı*, 6 Şubat 2025, <https://sudantribune.com/article297104/>

⁶⁷ Al Jazeera, *Başkentteki Sudanlı yardım görevlileri ordudan misilleme gelmesinden korkuyor*, 6 Şubat 2025, <https://www.aljazeera.com/features/2025/2/6/sudanese-relief-workers-fear-reprisal-from-army-in-khartoum>

⁶⁸ Committee for Justice (CFJ), *Sudan: CFJ, Dr. Musa Shal'ai'nin Güney Hartum'da RSF tarafından tutuklandığını bildirdi ve derhal serbest bırakılmasını talep etti*, 13 Mart 2025, <https://www.cfjustice.org/sudan-cfj-reports-the-arrest-of-dr-musa-shal'ai-by-rsf-in-southern-khartoum-and-demands-his-immediate-release/>

RSF tarafından infaz edilmiştir. Haber metninde Dr. Daqash'ın infaz edilmeden önce defalarca gözaltına alındığı da aktarılmaktadır.⁶⁹

5. Etnik Gruplar

Sudan'da Fur, Beja, Nuba, Ingessana, Uduk, Fallata, Masalit⁷⁰ [Massalit olarak da yazılır], Dajo, Gimir, Tunjur ve Berti dahil olmak üzere yaklaşık 500 etnik grup vardır.⁷¹ 340 Sudan toplumu çoğunlukla Müslüman olup, küçük bir Hıristiyan azınlık bulunmaktadır. Sudanlı Araplar nüfusun yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. Al Jazeera'ye göre, 'Darfur'un kabile toplumu genel olarak 'Arap olmayan' (yerleşik) ve 'Arap' (göçebe) kabileler olarak sınıflandırılır, her iki grup da Siyah ve Müslüman'dır ve yüzyıllardır Darfur'da yaşamaktadır; Arap olmayan kabileler ise Arapçanın yanı sıra çeşitli diller konuşmaktadır.⁷²

Kaynaklar, SAF Askeri İstihbaratının, Kordofan'dan Arap kabileleri ve Batı Darfur'dan kabileler de dahil olmak üzere, RSF'yi destekledikleri iddiasıyla, genellikle varsayılan veya gerçek etnik kimliklerine dayanarak insanları hedef aldığını raporlamıştır.⁷³ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, RSF'nin Darfur'da başta Masalit ve Zaghawa olmak üzere etnik kökene dayalı hukuksuz gözaltılar gerçekleştirdiğini belirtmiştir.⁷⁴ ACLED Sudan araştırmacısı Ali Mahmoud Ali'ye göre ise, RSF sadece ülkenin batısına karşı değil, geleneksel olarak hükümeti kontrol eden orta ve kuzey Arap kabilelerine karşı da savaşmaktadır.⁷⁵

Darfur'daki şiddetin büyük bir kısmı RSF ve müttefik milislere atfedilmektedir ve RSF Arap olmayanları belirli bölgelerin dışına itmeye çalıştığından, etnik temelli bir şiddet olarak nitelendirilmektedir.⁷⁶ Kaynaklar, Darfur bölgesinin bir soykırımın 'eşiğinde' olduğunu belirtmektedir: BBC, BM Genel Sekreteri'nin Soykırımın Önlenmesi Özel Danışmanı'nın 'birçok sivilin etnik kökenleri nedeniyle hedef alınması' nedeniyle 'bir soykırımın meydana gelebileceği ya da meydana geldiği koşulların mevcut olduğunu' söylediğini aktarmıştır.⁷⁷ Ocak 2025'te ise ABD yönetimi, RSF'nin, liderinin ve müttefik milislerin Sudan'da soykırım ve insanlığa karşı suç işlediği sonucuna varıldığını ilan etmiştir.⁷⁸ USDOS, RSF'nin savaş sırasında 'Darfur bölgesinde soykırım işlediğini' belirtti ve Hemedti'ye yaptırım uyguladı. Aralık 2024'te kaynaklar, SAF'ın son kalesi olan El Fasher'in RSF'nin eline geçmek üzere olduğunu

⁶⁹ Committee for Justice (CFJ), *Sudan: CFJ, RSF Tarafından Hartum'da Doktor ve Yardım Aktivisti Muaviye Daqash'ın Öldürülmesini Kınadı ve Soruşturma ve Hesap Verebilirlik Talep Etti*, 11 Mart 2025, <https://www.cfjustice.org/sudan-cfj-condemns-the-killing-of-doctor-and-relief-activist-muawiya-daqash-in-khartoum-by-rsf-and-demands-investigation-and-accountability/>

⁷⁰ Masalitler, doğu Çad ve Batı Sudan'da yaşayan ve kendilerine özgü Masalit dilini konuşan bir etnik gruptur. Sudan'daki Masalit topluluğu ağırlıklı olarak Batı Darfur'un başkenti Geneina'da yaşamaktadır ve sayıları yaklaşık 350.000 kişi olarak tahmin edilmektedir. Nisan 2023'te başlayan çatışmalar nedeniyle yoğunluklu olarak hedef alınan Masalit topluluğu, özellikle RSF güçleri tarafından "etnik temizliğe" maruz bırakılmaktadır. Uluslararası gözlemciler, Masalit topluluğuna yönelik son 1 yılda gerçekleşen saldırıları soykırım olarak tanımlamaktadır.

⁷¹ ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), *CIA Dünya Gerçekleri Kitabı: Sudan*, son güncelleme: 13 Mart 2025, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/sudan/>

⁷² Al Jazeera, *Sudan, Darfur'da El Faşir'in üzerine RSF işgali tehdidi çökmüş durumda*, 4 Aralık 2024, <https://www.aljazeera.com/features/2024/12/4/threat-of-rsf-invasion-looms-over-el-fasher-in-sudans-darfur>

⁷³ Africa Defense Forum (ADF), *SAF, Sivilleri Etnik Kökenlerine Göre Hedef Aldığı İddiasıyla Suçlanıyor*, 6 Şubat 2024, <https://adf-magazine.com/2024/02/saf-accused-of-targeting-civilians-based-on-ethnicity/>

⁷⁴ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR), *Sudan: Yüksek Komiser Yardımcısı, bu trajedinin hemen sona ermesi gerektiği çağrısında bulundu*, 10 Eylül 2024, <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2024/09/sudan-tragedy-needs-end-now-urges-deputy-high-commissioner>

⁷⁵ ACLED, *Soru&Cevap: Sudan'ın Yıkılan Umutları*, 22 Mayıs 2024, <https://acleddata.com/acleddatanew/wp-content/uploads/2024/05/QA-Sudans-Broken-Hopes.pdf>

⁷⁶ Freedom House, *Dünyada Özgürlük 2024: Sudan*, Şubat 2024, <https://freedomhouse.org/country/sudan/freedom-world/2024>

⁷⁷ BBC, *BM Uzmani: Dünya Sudan soykırımı riskini görmezden geliyor*, 24 Mayıs 2024, <https://www.bbc.com/news/articles/c511vgzvl2eo>

⁷⁸ ABD Cenevre Misyonu, *Sudan'da Soykırımın Tespiti ve Hesap Verilebilirliği Sağlamaya Yönelik Tedbirler*, 7 Ocak 2025, <https://geneva.usmission.gov/2025/01/07/genocide-determination-in-sudan/>

belirtmiştir. Kaynaklar, Kuzey Darfur'un en büyük kabilelerinden biri olan ve bölgeleri Libya ve Çad'a kadar uzanan Zaghawa'nın özellikle savunmasız olduğunu belirtti. Buna ek olarak, Masalitlerin RSF tarafından özellikle hedef alındığı, bazı raporlarda Masalit mahallelerinin yerlerinden edilmelerinin ardından 'haritadan silindiğine' işaret edilmektedir. BM Birleşmiş Milletler Sudan Bağımsız Bilgi Toplama Misyonu'na göre, RSF tarafından etnik gruplara karşı işlenen eylemler arasında 'öldürme, işkence ve tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimleri de dahil olmak üzere diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezalandırma biçimlerinin yanı sıra sivil nüfusun hayatta kalması için vazgeçilmez olan nesnelere yağmalanması, talan edilmesi ve tahrip edilmesi' yer almaktadır. Darfur'da yağma, talan ve malların tahrip edilmesi, başta Masalit olmak üzere Arap olmayan toplulukların geçim kaynaklarını, kamu tesislerini, su ve sağlık hizmetlerine erişimlerini etkilemiştir. Kaynaklar, RSF milislerinin meslekleri nedeniyle akademisyenler, avukatlar, imamlar, insan hakları aktivistleri de dahil olmak üzere Masalit toplumunun önde gelen üyelerini de hedef aldığını belirtti. BM İnsan Hakları Yüksek Komiser Yardımcısı Eylül 2024'te ofisinin Batı Darfur'da Masalitlere karşı işlenen yargısız infaz, zorla yerinden edilme ve cinsel şiddete dair 'çok sayıda tanıklık' belgelediğini ve Darfur ve Al Jazirah'ta etnik temelli şiddet ve tacizin belgelendiğini belirtti.⁷⁹

İnsan hakları savunucuları, gazeteciler ve avukatlar olan Masalit kadınlar, toplu tecavüz ve diğer cinsel şiddet türleri de dahil olmak üzere RSF tarafından özellikle hedef alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Sudan Bağımsız Bilgi Toplama Misyonu, Batı Darfur'da tecavüze uğrayan iki Masalit örneğini vererek, Janjaweed faillerinin tecavüz sırasında "bu yıl tüm kızların Janjaweed tarafından hamile bırakılması gerektiğini" söylediklerini belirtti. Masalitlerden RSF tarafından 'köleler' olarak bahsedilmektedir ve Arap olmayanlara karşı ırkçı hakaretlerin kullanımı 'yaygındır'.⁸⁰

İhtiyaç sahibi topluluklara insani yardım sağlayan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Operation Broken Silence da benzer şekilde 'RSF savaş gücünün önemli bir kısmının Darfur'un tarihi Afrikalı kabile gruplarının bölgeden temizlenmesi gerektiğini ve diğer tüm Sudanlı Arapların aşağı olduğunu ifade eden son derece ırkçı, Arap-üstünlükçü bir ideolojiye bağlı olduğunu' belirtmiştir.⁸¹

1 Aralık 2024'te Sudan Tribune, RSF'nin Kuzey Darfur'daki Zamzam kampını bombaladığını, birkaç kişinin öldüğünü ve yaralandığını ve 'binlerce kişiyi' kaçırmaya zorladığını bildirmiştir.⁸² Darfur bölgesi valisi ve El Faşir Mukim Koordinatörü, saldırıyı etnik ve ırksal temellere dayandırmıştır.⁸³ 2 ve 12 Ekim 2024 tarihleri arasında RSF, Kutum'daki Zaghawa topluluklarına 'sistemik etnik hedefleme modeli' olarak kabul edilen bir saldırıda bulunarak 50 kişiyi öldürmüş, Bir Mezza, Disa ve çevre köylerden yaklaşık 1000 haneyi ve Kutum çevresindeki çeşitli köylerden 3400 haneyi yerinden etmiş ve yaklaşık 14 topluluğu tahrip etmiştir.

⁷⁹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Ofisi, Sudan: Bu trajedi şimdi sona ermeli, 10 Eylül 2024, <https://www.ohchr.org/en/statements-and-speeches/2024/09/sudan-tragedy-needs-end-now-urges-deputy-high-commissioner>

⁸⁰ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, Bağımsız Bilgi Toplama Misyonu Bulguları, 23 Ekim 2024,

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

⁸¹ Operation Broken Silence, Sudan'ın Nuba Dağları'nda Etnik Katliam Tehlikesi Giderek Büyüyor, Şubat 2022, <https://operationbrokensilence.org/blog/specter-of-ethnic-killing-looms-in-nuba-mountains>

⁸² Sudan Tribune, RSF'nin Darfur'daki Zamzam mülteci kampına düzenlediği füze saldırısında siviller öldü ve yaralandı, 1 Aralık 2024, <https://sudantribune.com/article294117/>

⁸³ Sudan Tribune, RSF'nin Darfur'daki Zamzam mülteci kampına düzenlediği füze saldırısında siviller öldü ve yaralandı, 1 Aralık 2024, <https://sudantribune.com/article294117/>

IOM, 1 Eylül 2024 tarihinde silahlı bir Arap göçebe grubunun Güney Darfur'un Sharg Aj Jabal bölgesindeki Beli köyünde yerel çiftçilere saldırı düzenlediğini ve 27 haneyi yerinden ettiğini bildirmiştir.⁸⁴

Nuba dağları Güney Kordofan'da Güney Sudan sınırında yer alan ve Sudan Halk Kurtuluş Hareketi-Kuzey (SPLM-N) tarafından kontrol edilen bir bölgedir.⁸⁵ SPLM-N, SAF ve RSF arasındaki mevcut savaşta tarafsız kalmıştır.⁸⁶ Ancak, Small Arms Survey'e göre, mevcut çatışmanın etnikleştirilmesi ve kabileleştirilmesi, etnik hatlar boyunca seferberlik nedeniyle gruplar arasındaki bölünmeleri yeniden açmış ve bu durum özellikle RSF tarafından kullanılmış, Güney Kordofan'daki Hawazma, Kenana ve Misseriyaları Al Attawa kabile şemsiyesi altındakilere hitap eden 'Arap, birleşik Sahara klişelerine' başvurularak RSF tarafından silah altına alınmıştır.⁸⁷ Aynı kaynak bu klişelerin 'güçlü bir ırksal unsur içerdiğini ve Güney Kordofan'daki toprakların Arap ekonomik kullanımı için ele geçirilmesinin temel bir ilke olduğunu' belirtmiştir.⁸⁸ Hollanda Dışişleri Bakanlığı Sudan MÜB raporu, hem Nuba hem de Araplara ev sahipliği yapan 'Dilling şehri ve çevresindeki bölgelerde şiddetin etnik bir boyut kazandığını' belirtmiştir.⁸⁹ SPLM-N ve Dilling'teki SAF garnizonu çoğunlukla Nuba'lardan oluşmakta, buna karşılık, RSF esas olarak bir Arap nüfus grubu olan Hawazma'nın desteğini almaktadır.⁹⁰

İnsan haklarının korunmasını teşvik eden İsviçre merkezli kâr amacı gütmeyen uluslararası bir kuruluş olan Uluslararası İnsan Hakları Servisi (ISHR), 9-12 Şubat 2024 tarihleri arasında RSF'nin SAF'a verdiği düşünülen desteğe misilleme olarak Güney Kordofan'daki Dilling Şehri yakınlarındaki Habila köylerine ve çevresindeki bölgelere bir saldırı başlattığını belirtmiştir.⁹¹ Kaynağa göre, Nuba etnik grubundan 76'dan fazla kişi öldürülmüş, en az 16 kadın ve kız çocuğu kaçırılmış, 'düzinelerce' erkek ve erkek çocuk kaybolmuş, 40.000'den fazla kişi yerinden edilmiş ve en az beş köy tahrip edilmiş ve yakılmıştır.⁹²

Hollanda Dışişleri Bakanlığı Sudan MÜB raporu, gizli bir kaynaktan alıntı yaparak 'SAF topraklarından kara yoluyla dönen Sudanlıların etnik fişlemeye maruz kalabileceğini' belirtmiştir.⁹³ Kaynağa göre, özellikle Darfur ve Kordofan'dan gelen Araplar, yetkililer tarafından RSF'yi desteklediklerinden şüphelenilme ve bu şekilde muamele görme riski altındadır, ayrıca iç bölgelerdeki kontrol noktalarından geçmek isteyen

⁸⁴ IOM Yerinden Edilme Endeksi, 3 Eylül 2024, <https://mailchi.mp/iom/dtm-sudan-flash-alert-inter-communal-conflict-in-sharg-aj-jabal-beli-village-south-darfur-update-001?e=489e537f8e>

⁸⁵ Refugees International, *Nuba Dağları: Sudan krizine bakan bir pencere*, Ağustos 2024, <https://d3jwam0i5codb7.cloudfront.net/wp-content/uploads/2024/08/Nuba-Mountains-Aug-2024-D3.pdf>

⁸⁶ Operation Broken Silence, *Sudan'ın Nuba Dağları'nda Etnik Katliam Tehlikesi Giderek Büyüyor*, Şubat 2022, <https://operationbrokensilence.org/blog/specter-of-ethnic-killing-looms-in-nuba-mountains>

⁸⁷ Small Arms Survey (SAS), *Nuba'nın Umutları ve Korkuları: Güney Kordofan'da Kuzey-SPLA Seferberliğinin Körüklenmesi*, Mart 2024, <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-HSBA-SituationUpdate-2024-South-Kordofan-Sudan-EN.pdf>

⁸⁸ Small Arms Survey (SAS), *Nuba'nın Umutları ve Korkuları: Güney Kordofan'da Kuzey-SPLA Seferberliğinin Körüklenmesi*, Mart 2024, <https://www.smallarmssurvey.org/sites/default/files/resources/SAS-HSBA-SituationUpdate-2024-South-Kordofan-Sudan-EN.pdf>

⁸⁹ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

⁹⁰ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

⁹¹ Uluslararası İnsan Hakları Servisi, *Sivil toplum, Sudan'ın Güney Kordofan bölgesinde acil müdahale ve kapsamlı soruşturma talep ediyor*, 1 Mart 2024, <https://ishr.ch/latest-updates/sudan-investigate-the-massacre-of-76-civilians-and-abduction-of-women-in-south-kordofan/>

⁹² Uluslararası İnsan Hakları Servisi, *Sivil toplum, Sudan'ın Güney Kordofan bölgesinde acil müdahale ve kapsamlı soruşturma talep ediyor*, 1 Mart 2024, <https://ishr.ch/latest-updates/sudan-investigate-the-massacre-of-76-civilians-and-abduction-of-women-in-south-kordofan/>

⁹³ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

bireyler de etnik fişlemeye maruz kalmıştır.⁹⁴ Aynı kaynak, daha fazla bilgi vermeksizin, ırksal profillemenin 'Port Sudan havaalanında daha az rol oynadığını' belirtmiştir.⁹⁵

İnsan Hakları Konseyi, güncel tarihli raporunda Batı Darfur'daki El Geneina'da Hızlı Destek Güçleri ile Sudan Silahlı Kuvvetleri arasında 23 Nisan'da patlak veren çatışmaların, özellikle Arap ve Afrikalı Masalit toplulukları arasında etnik boyutlar kazandığını aktarmaktadır. Mayıs ve Kasım 2024 ayları arasında RSF ve müttefiki Arap milisler El Geneina ve çevresindeki sivillere yönelik en az 10 saldırı gerçekleştirmiş, 24 Nisan ve 16 Haziran tarihleri arasında gerçekleştirilen saldırılarda özellikle Masalit topluluğu hedef alınmış ve yüzlerce kişi hayatını kaybetmiştir. 14 Haziran 2025'te, önde gelen bir Masalit ve Sudan İttifakı lideri olan Batı Darfur Valisi Khamis Abdullah Abbakar, El Geneina'da Hızlı Destek Güçleri tarafından gözaltında tutulduğu sırada öldürülmüştür.⁹⁶ Darfur'un tüm eyaletlerinde failer ülke içinde yerinden edilmiş kadınları ve kız çocuklarını, özellikle de Fur, Masalit ve Zaghawa halkları da dahil olmak üzere Afrika etnik kökenine sahip olanları hedef almıştır.⁹⁷

Hızlı Destek Güçleri çoğunlukla Sudan Silahlı Kuvvetleri üyesi veya destekçisi, Ulusal Kongre Partisi üyesi veya bazı durumlarda etnik kökenleri veya belirli kabilelerle bağlantıları olduğu düşünülen kişileri gözaltına almıştır. Sudan Silahlı Kuvvetleri, Hızlı Destek Güçleri üyesi veya destekçisi ya da Siyasi Çerçeve Anlaşması destekçisi olduğu düşünülen kişileri, bazı durumlarda etnik kökenleri veya Darfur bölgesindeki Arap kabilelerine mensubiyetleri nedeniyle ya da savaş karşıtı görüşlere sahip oldukları gerekçesiyle gözaltına almıştır. Avukatlar her iki tarafça da keyfi gözaltılara maruz bırakılmıştır.⁹⁸

Sudan Transparency, 21 Şubat 2025 tarihinde Hızlı Destek Güçleri, Abdülaziz El Hilu liderliğindeki Sudan Halk Kurtuluş Hareketi-Kuzey, 22 küçük isyancı hareket ile siyasi ve sivil toplum grupları yeni bir paralel Sudan hükümetinin kurulması için bir tüzük imzaladığını aktarmaktadır. Tüzük laik, ademi merkezîyetçi ve demokratik bir devlet kurulması çağrısında bulunmaktadır. Rezeigat halkının anavatanı olan Doğu Darfur eyaletinde, tüzüğü imzalayan yerel delegasyon, yeni ittifakı destekleyen büyük bir halk kutlamasıyla evlerine dönmüştür. Bu durum savaşın yarattığı derinleşen etnik bölünmeleri yansıtmakta olup, Batı Sudan'da giderek artan sayıda topluluk SAF'ın RSF'ye karşı savaşını sürdürürken toplu cezalandırma için kendilerini hedef aldığını düşünmektedir. SAF'ın ilerlemesinden bu yana El Gezira eyaletinde bir dizi misilleme şiddeti kaydedilmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 25 Şubat 2025 tarihli bir raporunda Sudan Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı milis güçlerinin Ocak 2025'te Wad Medani yakınlarındaki Tayba köyünde 26 kişiyi nasıl öldürdüğü ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. Ayın gazetesi de bu saldırıları ve 2.000'den fazla büyükbaş hayvanın yağmalanmasını haberleştirmiştir. Saldırıların Sudan Kalkanı milisleri tarafından

⁹⁴ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

⁹⁵ Human Rights Council (HRC), *Sudan'da insan haklarının durumu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu*, 4 Mart 2024, <http://undocs.org/A/HRC/55/29>

⁹⁶ Human Rights Council (HRC), *Sudan'da insan haklarının durumu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu*, 4 Mart 2024, <http://undocs.org/A/HRC/55/29>

⁹⁷ Human Rights Council (HRC), *Sudan'da insan haklarının durumu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu*, 4 Mart 2024, <http://undocs.org/A/HRC/55/29>

⁹⁸ Human Rights Council (HRC), *Sudan'da insan haklarının durumu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu*, 4 Mart 2024, <http://undocs.org/A/HRC/55/29>

gerçekleştirildiği bildirildi ve milislerin, rejimin kirli işlerini yapacak başka bir grup bulma girişimi olarak, bu durumda etnik Kanadi'yi hedef alarak yükselişine dair endişeler dile getirilmektedir.⁹⁹

Eski ABD Dışişleri Bakanı Anthony J. Blinken, İsviçre'de yaptığı basın açıklamasında Sudan'a ilişkin şu gözlemleri aktarmaktadır:

"Aralık 2023'te, SAF ve RSF üyelerinin savaş suçları işlediği sonucuna vardım. Ayrıca RSF ve müttefik Arap milislerinin insanlığa karşı suç ve etnik temizlik suçu işlediklerini tespit ettim. RSF ve RSF'ye bağlı milisler sivillere yönelik saldırılar düzenlemeye devam etmiştir. RSF ve müttefik milisler, etnik temelde erkekleri ve erkek çocukları, hatta bebekleri sistematik olarak öldürmüş ve belirli etnik gruplardan kadınları ve kız çocuklarını tecavüz ve diğer acımasız cinsel şiddet biçimleri için kasıtlı olarak hedef almıştır. Aynı milisler kaçan sivilleri hedef almış, çatışmadan kaçan masum insanları öldürmüş ve kalan sivillerin hayat kurtarıcı malzemelere erişimini engellemiştir. Bu bilgilere dayanarak, RSF ve müttefik milislerin üyelerinin Sudan'da soykırım işledikleri sonucuna vardım."¹⁰⁰

Uluslararası din özgürlüğüne odaklı bir kuruluşun bildirdiği üzere, Sudan'daki bir Baptist kilisesine, Noel'e bir haftadan kısa bir süre kala düzenlenen hava saldırısında sekizi çocuk 11 kişi hayatını kaybetmiştir. Sudan Silahlı Kuvvetleri'nin 20 Aralık 2024 tarihli saldırısı, Kuzey Hartum'daki Al Ezba Baptist Kilisesi'ni vurmuştur. Christian Solidarity Worldwide, saldırıda ibadethanenin, kilisenin saldırı sırasında kullanılmakta olan çocuk bakımevinin ve birden fazla konutun hasar aldığını bildirmiştir. Kiliseye düzenlenen hava saldırısından bir haftadan kısa bir süre sonra Sudan Silahlı Kuvvetleri, batı Darfur'un Kabkabiya bölgesindeki kalabalık pazar alanını vurmuş, 100'den fazla sivil hayatını kaybetmiştir. Ekim 2024'te, Sudan Mesih Kilisesi cemaatinin 100'den fazla üyesi, şiddetten kaçmak amacıyla Al Ezba'dan Nil Nehri eyaletindeki Shendi'ye taşınmıştır. Shendi'de, 26 adam, Sudan Silahlı Kuvvetleri İstihbarat Birimi tarafından tutuklanmış ve Hızlı Destek Güçleri'yle ilişkili olmakla suçlanmıştır.¹⁰¹

6. Kadınlar ve Kız Çocukları

Şubat 2025'te EUAA tarafından yayınlanan Ülke Odağı raporunda atıf verilen kaynaklar, Sudan'da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik cinsel şiddetin uzun bir geçmişi olduğunu ve bunun bir savaş silahı olarak kullanıldığını belirtmektedir.¹⁰² Kadınlar ve kız çocukları, silahlı aktörlerin kontrolündeki bölgelerde sığınma ararken cinsel olarak sömürülmekte, mağdurlar ise evliliğe uygun bulunmamakta ve aile için utanç kaynağı olarak görülmektedir.¹⁰³ Sağlık merkezleri, tecavüz sonucu istenmeyen gebeliklere sahip evlenmemiş kadınların sayısının arttığını bildirmektedir.¹⁰⁴ Sudan yasaları, gebelikten sonraki 90 gün

⁹⁹ Sudan Transparency and Policy Tracker, *Sudan Çatışma Gözlemcisi #18*, 7 Mart 2025, https://sudantransparency.org/wp-content/uploads/2025/03/SCM_18-3.pdf

¹⁰⁰ US Mission to International Organizations in Geneva, *Sudan'da Soykırım Tespiti ve Hesap Verebilirlik Tedbirlerinin Uygulanması: Dışişleri Bakanı Antony J. Blinken tarafından yapılan Basın Açıklaması*, 7 Ocak 2025, <https://geneva.usmission.gov/2025/01/07/genocide-determination-in-sudan/>

¹⁰¹ Baptist Press, *Sudan'daki Baptist kilisesine düzenlenen hava saldırısında 11 kişi öldü*, 2 Ocak 2025, <https://www.baptistpress.com/resource-library/news/11-killed-in-airstrike-on-baptist-church-in-sudan/>

¹⁰² Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

¹⁰³ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹⁰⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), *"Hartum Kadınlar İçin Artık Güvenli Değil!": Sudan'ın Başkentinde Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Şiddet*, Temmuz 2024, https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/07/sudan0724web_0.pdf

içinde kürtaja izin verirken, gebe kadınlar önce savcılıktan izin almak zorundadırlar.¹⁰⁵ Savcılık, ülkenin kurumlarının mevcut çöküşü nedeniyle birçok gebe kadını güvenli olmayan kürtajlara zorlamaktadır.¹⁰⁶ Çocuk evlilikleri, ebeveynlerin bunu yaparak kızlarını tecavüze uğramaktan kurtardığı ve algılanan onurlarını koruduğu inancı nedeniyle yaygındır.¹⁰⁷ Kız çocuklarının ve kadınların RSF üyeleriyle zorla evlendirilme vakaları artmakta ve ebeveynlerin kız çocuklarını tehdit altında veya maddi tazminat karşılığında teslim ettiği vakalar gözlemlenmektedir.¹⁰⁸ Bağımsız BM uzmanları, Mart 2024'te ülke içinde yerinden edilmiş kişiler de dahil olmak üzere özellikle kadın ve kız çocuklarının cinsel sömürü, cinsel kölelik, çocuk ve zorla evlendirme amacıyla kaçırıldığına dair artan raporlar konusunda endişelerini dile getirmiş, ayrıca, kadınların ve kız çocuklarının Darfur da dahil olmak üzere RSF tarafından kontrol edilen bölgelerde köle pazarlarında satıldığına dair raporlar karşısında dehşete düştüklerini belirtmişlerdir.¹⁰⁹

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Direktörü Catherine Russell, Mart 2025'te Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne hitaben yaptığı konuşmada, Sudan'da çocuklara karşı olanlar da dahil "korkunç ve sistematik cinsel şiddetin", tüm bir nüfusu aşağılamak, egemenlik kurmak, dağıtmak, zorla yerinden etmek ve korkutmak için yaygın bir şekilde bir savaş silahı olarak kullanıldığını ve tahmini olarak 12,1 milyon kadın ve kız çocuğunun, ayrıca giderek artan şekilde erkeklerin ve erkek çocuklarının, bu tür şiddete maruz kalma riski altında olduğunu ifade etmiştir.¹¹⁰ Russell, bu riskin 2025 yılında, önceki yıla göre %80'lik bir artış gösterdiğini eklemiştir.¹¹¹

Birleşmiş Milletler Sudan Bağımsız Bilgi Toplama Misyonu, 23 Ekim 2024 tarihli raporunda, RSF'nin insan hakları savunucusu, gazeteci ve avukat olan Masalit kadınları, toplu tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimleri de dahil saldırılarla özellikle hedef aldığını, örneğin Batı Darfur'daki iki Masalit tecavüz mağdurunun, Janjaweed failerin tecavüz esnasında "Bu yıl, tüm kızlar Janjaweed tarafından hamile bırakılmalı" dediklerine dair beyanda bulunduğunu belirtmiştir.¹¹²

7. LGBTIQ+

Sudan Ceza Kanununun *fili livata* başlıklı 148. maddesi erkekler arasında rızaya dayalı eşcinsel birliktelikleri suç kapsamına almaktadır¹¹³. Ceza yasalarında lezbiyen, biseksüel, trans kimliklere yönelik

¹⁰⁵ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹⁰⁶ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

¹⁰⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), *"Hartum Kadınlar İçin Artık Güvenli Değil!": Sudan'ın Başkentinde Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Cinsel Şiddet*, Temmuz 2024, https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2024/07/sudan0724web_0.pdf

¹⁰⁸ Avrupa Birliği Sığınma Ajansı (EUAA), *Ülke Odağı – Sudan*, 11 Şubat 2025, <https://euaa.europa.eu/publications/sudan-country-focus-0>

¹⁰⁹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (OHCHR), *Sudan: BM uzmanları, çocukların cinsel sömürü ve silah altına alma amacıyla ticaretinin arttığı konusunda uyarıyor*, 22 Mart 2025, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/03/sudan-trafficking-sexual-exploitation-and-recruitment-children-rise-warn-un>

¹¹⁰ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (UNSC), *Sudan'da Cinsel Şiddetin Savaş Silahı Olarak Kullanıldığı Uyarısında Bulunan İnsani Yardım Çalışanları, Güvenlik Konseyi'nden Eylem Talep Ediyor*, 13 Mart 2025, <https://press.un.org/en/2025/sc16018.doc.htm>

¹¹¹ Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (UNSC), *Sudan'da Cinsel Şiddetin Savaş Silahı Olarak Kullanıldığı Uyarısında Bulunan İnsani Yardım Çalışanları, Güvenlik Konseyi'nden Eylem Talep Ediyor*, 13 Mart 2025, <https://press.un.org/en/2025/sc16018.doc.htm>

¹¹² BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹¹³ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri*

açık bir referans bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Sudan Ceza Kanununun “ahlaksız eylemler” başlıklı 151. maddesi “toplumsal normlara aykırı” kabul edilen her türden eylemi cezalandırabildiği için lezbiyen, biseksüel, trans, interseks, + kişilerin varoluşları ve cinsel edimleri de cezalandırabilir hale gelmektedir¹¹⁴. Madde 151, “ahlaksız” olarak kabul edilebilecek eylemleri gerçekleştiren kişilerin bir yılı aşmayacak şekilde hapis ya da para cezası ile cezalandırılmasını buyurmaktadır¹¹⁵. Hukuki çerçevede belirtilen “ahlaksız eylem”, toplum normlarına ve İslam dini öğretilerine aykırı sayılan herhangi bir eylem olabilmektedir, ahlaksızlık standart bir ölçü değildir, daha ziyade kanun uygulayıcılarının subjektif standartlarına bağlıdır¹¹⁶. Bu sebeplerle biseksüel, lezbiyen, + kadınlar arasındaki eşcinsel ilişkiler de “ahlaksız” kabul edilen eylemleri cezalandıran 151. madde altında alınarak cezalandırılabilir¹¹⁷.

Kaynaklar, Sudan'da LGBTIQ bireylerin istihdam, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim konularında ayrımcılığa karşı korumadan yoksun olduğunu belirtmiştir¹¹⁸. Hollanda Dışişleri Bakanlığı'nın MÜB raporu, gizli kaynaklara dayanarak, LGBTIQ bireylerin “cinsel yönelimleri ve/veya cinsiyet kimlikleri öğrenildiği takdirde ayrımcılık, damgalama, işten çıkarılma, sosyal dışlanma ve kötü muamele ile karşı karşıya kaldıklarını” ve Sudan toplumunda LGBTIQ topluluğunun “akıl hastalığı ve pedofili ile ilişkilendirildiğini” aktarmış, bu nedenle bireylerin kimliklerini gizli tuttuklarını belirtmiştir¹¹⁹.

Aynı MÜB raporunda, gizli bir kaynağa göre, "trans bireylerin cinsiyet kimliklerini belirten kimlik belgelerini edinmelerinin neredeyse imkansız olduğu" ve "pasaportlarında belirtilen cinsiyetin kendi cinsiyet kimlikleri ve ifade biçimleriyle uyuşmaması nedeniyle ulusal sınırları geçerken sorun yaşadıkları" belirtilmiştir¹²⁰.

Geri Dönüslere İlişkin UNHCR Pozisyonu

Sudan'daki güvenlik durumu, silahlı çatışmaların yoğunlaşması, insan hakları ihlalleri ve insani krizin derinleşmesi nedeniyle kritik bir noktaya ulaşmıştır¹²¹. UNHCR, mevcut koşullar altında Sudan'a zorla geri göndermelerin geri göndermeme ilkesi (non-refoulement) kapsamında uluslararası hukuka aykırı

ve ilgili suçlar, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹¹⁴ KAOS GL, *Sudan Menşe Ülke Bilgi Notu*, Ocak 2025 <https://kaosgldernegi.org/images/library/sudanmenseulkebilginotu.pdf>

¹¹⁵ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹¹⁶ Bedayaa, *İhtiyaç Değerlendirme Raporu 2020: Sudan'daki LGBTIQ+'lar*, 2020, <https://www.docdroid.net/OivOALV/needs-assessment-report-2020-pdf#page=3>

¹¹⁷ BM İnsan Hakları Konseyi (HRC), *Sudan Bağımsız Uluslararası Bilgi Toplama Misyonu tarafından yürütülen soruşturmanın bulguları, Sudan'da Nisan 2023 ortasında patlak veren çatışma bağlamında işlenen uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ve ilgili suçlar*, 26 Ekim 2024, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session57/A-HRC-57-CRP-6-en.pdf>

¹¹⁸ ILGA, *ILGA Veritabanı: Sudan*, 2024, <https://database.ilga.org/sudan-lgbti>

¹¹⁹ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

¹²⁰ Hollanda Dışişleri Bakanlığı, *Sudan Genel Menşe Ülke Bilgi Raporu*, Mayıs 2024, <https://www.government.nl/binaries/government/documenten/directives/2024/05/30/general-country-of-origin-information-report-on-sudan/General+COI+Report+on+Sudan+May+2024.pdf>

¹²¹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR'nin Sudan'a Geri Dönüslere İlişkin Pozisyonu*, Mayıs 2023 <https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124252>

olabileceğini belirtmekte¹²² ve 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 33. maddesi uyarınca, bireylerin zulme uğrama riski bulunan ülkelere geri gönderilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır¹²³.

Özellikle Darfur, Güney Kordofan ve Mavi Nil gibi çatışma bölgelerinde uluslararası insancıl hukuk ihlalleri, etnik temelli saldırılar ve sivillere yönelik hedef almaların devam ettiği raporlanmaktadır.¹²⁴ Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM), Darfur'daki savaş suçları ve insanlığa karşı suçlarla ilgili olarak Sudanlı yetkililer hakkında soruşturmalar yürütmektedir¹²⁵. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) de Sudan'da keyfi infazlar, zorla kaybetmeler ve cinsel şiddet vakalarının arttığını belirtmektedir¹²⁶.

Sudan'daki çatışmalar nedeniyle 2023 itibarıyla 7 milyondan fazla insanın yerinden edildiği ve temel insani hizmetlere erişimde ciddi kısıtlamalar yaşandığı bildirilmekte¹²⁷ Cenevre Sözleşmeleri ve ek protokoller uyarınca, çatışma ortamlarında sivillerin korunması yükümlülüğü uluslararası topluma hatırlatılmaktadır¹²⁸.

UNHCR, Sudan'dan gelen sığınmacıların uluslararası koruma ihtiyacının titizlikle değerlendirilmesi gerektiğini vurgulayarak, bireysel risk analizlerinin BM İşkenceye Karşı Sözleşmesi (CAT) ve diğer insan hakları mekanizmaları çerçevesinde yapılması gerektiğini ifade etmektedir¹²⁹. Ayrıca, Sudan'daki mevcut koşullar göz önüne alındığında, toplu sınır dışı etme veya geri gönderme uygulamalarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 3. maddesiyle çelişebileceği belirtilmektedir¹³⁰.

Sonuç olarak, Sudan'a dönüşlerin güvenli, onurlu ve sürdürülebilir koşullarda olması gerektiği ve şu anda bu koşulların mevcut olmadığı vurgulanmaktadır¹³¹.

Yasal Uyarı:

Mevcut araştırma, Sudan Cumhuriyeti ile ilgili konularda çeşitli kaynaklar tarafından üretilen menşe ülke bilgisi (MÜB) belgelerine genel bir bakış sağlamak amacıyla UNHCR Türkiye tarafından toplanan MÜB derlemektir.

Derleme kamuya açık bilgilere, çalışmalara ve yorumlara dayanmaktadır. Kamuya açık bilgilerin tamamını kapsamamaktadır ve toplanan çeşitli MÜB belgelerinde yer alan bilgiler, herhangi bir bireysel mülteci talebinin esasları açısından nihai değildir. Kullanıcılar alıntı yapılan belgelerin tam metnine bakmalı ve bireysel başvurulardan kaynaklanan belirli araştırma konularına atıfta bulunarak kaynak materyalin güvenilirliğini, ilgililiğini ve güncelliğini değerlendirmelidir.

¹²² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR'nin Sudan'a Geri Dönüslere İlişkin Pozisyonu*, Mayıs 2023 <https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124252>

¹²³ BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR). (1951). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme*. [Erişim: <https://www.unhcr.org/1951-refugee-convention.html>]

¹²⁴ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR'nin Sudan'a Geri Dönüslere İlişkin Pozisyonu*, Mayıs 2023 <https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124252>

¹²⁵ Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM). (2009). *Darfur soruşturması ve kararları*. [Erişim: <https://www.icc-cpi.int/darfur>]

¹²⁶ BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR), 2023. *Sudan'daki İnsan Hakları Durumu Raporu*. [Erişim: <https://www.ohchr.org/en/situations/sudan>]

¹²⁷ Uluslararası Göç Örgütü (IOM). (2023). *Sudan'daki Yerinden Edilme Krizi*. [Erişim: <https://www.iom.int/sudan>]

¹²⁸ Kızılhaç Komitesi (ICRC). (1949). *Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokoller*. [Erişim: HYPERLINK "https://ihl-databases.icrc.org/ihl" <https://ihl-databases.icrc.org/ihl>]

¹²⁹ BM İşkenceye Karşı Sözleşme (CAT). (1984). *İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme*. [Erişim: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-against-torture-and-other-cruel-inhuman-or-degrading>]

¹³⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM). (Yıl). *AİHS Madde 3 ve Geri Gönderme Kararları*. [Erişim: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_3_ENG.pdf]

¹³¹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), *UNHCR'nin Sudan'a Geri Dönüslere İlişkin Pozisyonu*, Mayıs 2023 <https://www.refworld.org/policy/countrypos/unhcr/2023/en/124252>